

Bosch, Gaudí i Calatrava, entre el passat i el futur

El present a vegades ens permet petites aclucades d'ull i fa que el fil de la història es tensi. Recentment hem tingut oportunitat de recuperar un episodi d'èxit, en què un arquitecte enginyós va fer de la necessitat virtut.

A finals dels anys quaranta l'*Obra Sindical del Hogar* (OSH) va construir el Grup de Sant Narcís, a Girona. Eren temps de moltes mancances. Es vivia sense llibertat en un petit corralet vigilat on faltaven coses essencials, perspectives i també habitatges. La feblesa econòmica d'una ciutat envellida no permetia a molts dels seus ciutadans gaudir d'un sostre en condicions, i el règim va engegar aquella promoció de cinc-centes cases barates, que va solucionar la vida de moltes famílies i ens va llegar un escenari de ciutat-jardí que s'ha perpetuat fins avui.

Afrontar una obra d'aquella magnitud, en un context de bloqueig internacional, tenia les seves servituds. La més determinant era la manca de materials —sobretot de ferro i ciment pòrtland—, que coartava en gran mesura la possibilitat d'edificar. És en aquest punt que entra en joc l'enginy de l'arquitecte redactor

El trencadís trencat

No gaire lluny d'aquí, més al sud, allà on les darreres dècades han deixat grans i cars edificis no sempre útils, el projecte d'un arquitecte del país, i de fama mundial, s'esquerda. El Palau de les Arts de València, de Santiago Calatrava, acusa problemes de manteniment en la seva cúpula de trencadís. Els experts atribueixen el problema a una mala elecció dels materials. El trencadís fou emprat per Antoni Gaudí i altres arquitectes modernistes a partir d'una tècnica mil·lenària: base de morter tou de calç, sorra i aigua, sobre el qual es disposava la ceràmica vidriada del trencadís. Calatrava, cent anys més tard, va optar per una coberta de plaques d'acer folrades amb cautxú on s'enganxaven les peces ceràmiques. Sembla que els diferents comportaments d'aquest entrepà enfront dels canvis de temperatura són la raó d'aquest problema. Un altre problema és que l'obra aleshores ja va costar quatre vegades més del preu pressupostat.

PEP DUXIANS

del projecte, Ignasi Bosch Reigt, responsable igualment de molts dels grups construïts per l'OSH.

Ignasi Bosch dominava l'ofici, après a les aules de l'Escola, i també coneixia les tècniques tradicionals del país. Per això projectà tots els edificis —tant les cases com els equipaments— amb el sistema de volta catalana, emprat en barraques i habitatges des de temps immemorials. Aquest procediment permet construir forjats, escales i cobertes sense necessitat de bigues de ferro, la qual cosa era essencial en aquelles circumstàncies. Bosch, a més, va millorar la tradicional volta catalana amb un sistema de volta plana de quatre punts, i l'aplicà a la majoria dels edificis de Sant Narcís. Aquest sistema es basa en una sola capa de maó buit, que permet fer estructures molt més lleugeres. Per contrarestar les càrregues, Bosch va recórrer a un disseny en doble curvatura creuada, patentada per l'arquitecte.

Tot aquest viatge en el temps té l'origen en un fet fortuït: el passat mes d'agost, un camió d'escombraries es va encastar en un dels arcs d'accés a la Plaça i hi va provocar seriosos desperfectes. El pas de camions per aquest punt sovint erosionava l'arc, que ja havia estat reforçat amb un cindri. Ara, però, la cosa ha estat seriosa i ha calgut reconstruir tota l'estructura. Els tècnics municipals han plantejat l'elevació de l'arc i la utilització d'una lleugera llosa de formigó en comptes del maó buit tradicional. El que no sabem ni sabrem mai és si Bosch, avui, continuaria defensant el seu sistema per tornar a bastir la volta. Les tècniques mil·lenàries tenen l'aval de la història. Les innovacions, doncs això: estan per veure.